

C/2024/3669

26.6.2024

**Euroopan alueiden komitean lausunto – Lasten sosiaalisen osallisuuden parantaminen panemalla
eurooppalainen lapsitakuu täytäntöön paikallis- ja aluetasolla**

(Oma-aloitteinen lausunto)

(C/2024/3669)

Esittelijä: Enzo Lattuca (IT, PES), Forlì-Cesenan maakuntavaltuuston puheenjohtaja ja Cesenan pormestari

POLIITTISET SUOSITUKSET

EUROOPAN ALUEIDEN KOMITEA (AK),

Johdanto

1. toteaa huolestuneena, että lapsiköyhyys on yksi aikamme vakavimmista yhteiskunnallisista haasteista. Lapsia on EU:n väestöstä noin 20 prosenttia, ja noin joka neljäs heistä on köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa. Lapset ovat näin ollen kaikkein haavoittuvin väestöryhmä, jossa köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen on yleisintä. Tilanne on huonontunut pandemian taloudellisten vaikutusten ja elinkustannusten nousun vuoksi.
2. paneekin merkille, että köyhyys kytkeytyy Euroopassa tiiviisti ikään ja perheen kokoonpanoon. Haasteet, riskiryhmät ja indikaattorit vaihtelevat hyvin paljon EU:n eri jäsenvaltioiden ja alueiden välillä. Komitea kehottaa joka tapauksessa kiinnittämään erityistä huomiota lapsiperheiden tukemiseen liittyviin politiikkoihin ja perää yhteisiä toimia sen varmistamiseksi, että Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa asetetut köyhyiden vähentämistavoitteet saavutetaan.
3. toteaa lapsiköyhyysasteiden vaihtelevan huomattavasti jäsenvaltioiden sisällä. Tämän johdosta on selvää, että erilaisissa alue- ja kaupunkiympäristöissä esiintyy moninaisia haasteita ja että niihin on näin ollen vastattava kokonaisvaltaisilla ja monipuolisilla politiikkatoimilla. Komitea kiinnittää lisäksi Unicefin viimeisimmän raportin (Report Card 18) tavoin huomion siihen, että maan vauraus ei takaa alhaista lapsiköyhyysastetta ja että lapsiköyhyys on päinvastoin lisääntynyt joissakin rikkaimmissa maissa merkittävästi kymmenen viime vuoden aikana.
4. ilmaisee arvostavansa sosiaalisten investointien lisäämistä Euroopan unionissa ja erityisesti toimia, joiden avulla edistetään EU:n laajuisesti päiväkotien rakentamista ja lastenhoitopalvelujen tarjontaa. Nämä investoinnit parantavat unionin kansalaisten elämänlaatua ja vaikuttavat lisäksi myönteisesti talouteen, sillä ne luovat omalta osaltaan työpaikkoja, tukevat vanhemmuutta ja auttavat vähentämään sukupuolten eriarvoisuutta.
5. varoittaa, että Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan toimintasuunnitelman mukainen tavoite, jonka mukaan köyhydessä elävien lasten määrää olisi pienennettävä viidellä miljoonalla, uhkaa konkreettisesti jäädä Euroopassa saavuttamatta. Komitea kehottaakin tarkistamaan lisäksi verotussääntöjä, jotta voidaan edistää investointeja, joita heikossa asemassa olevien perheiden ja lasten tukeminen edellyttää.
6. korostaa ensimmäisiin elinvuosiin, etenkin elämän ensimmäisiin tuhanteen päivään, kohdistuvien investointien strategista merkitystä sen kannalta, että saadaan luotua perusta terveiden yksilöiden ja vauraiden yhteiskuntien kehitykselle. EU:lta ja jäsenvaltioilta tarvitaan riittävää panostusta tähän liittyvään rahoitukseen ja sääntelyyn. Kun varoja käytetään lapsille tarkoitettuihin palveluihin, kyse ei toisin sanoen ole menosta vaan investoinnista – strategisesta teosta, jolla pyritään varmistamaan koko yhteiskunnan parempi kehitys ja takaamaan kaikille yhtäläiset mahdollisuudet kuromalla umpeen koulutuseroja eri tulotasojen perheistä tulevien lasten välillä ja edistämällä tasavertaisia koulutusmahdollisuuksia lapsuudesta lähtien.
7. painottaa lisäksi, että etenkin varhaiskasvatuspalvelujen saatavuuteen liittyvät lapsiköyhyiden torjuntatoimet ovat olennaisen tärkeitä myös sukupuolten eriarvoisuuden vähentämiseksi ja auttavat lisäämään naisten työmarkkinaosallistumista, jota riittämätön lastenhoitotuki usein haittaa.

8. muistuttaa olojen olevan erityisen huolestuttavat hätätilanteissa, kuten Ukrainan ja Lähi-idän kriisien kaltaisissa sotatilanteissa, jotka vaikuttavat suoraan jäsenvaltioiden talouksiin ja yhteiskuntiin ja lisäävät entisestään lasten riskiä joutua kaltoinkohtelun ja hyväksikäytön uhreiksi ja jäädä vaille perusluonteista hoitoa ja hoivaa. Kohdennettujen ja riittävin rahoitusvaroin toteutettavien toimien kiireellinen tarve korostuu tällaisissa tilanteissa entisestään.

9. korostaa sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvistä unionin toimenpiteistä erityisesti eurooppalaista lapsitakuuta sekä 14. kesäkuuta 2021 annettua Euroopan unionin neuvoston suositusta, jonka päätavoitteena on parantaa avun tarpeessa olevien lasten mahdollisuuksia saada keskeisiä palveluja, joihin kuuluvat koulutus, asianmukainen asunto, terveellinen ravinto ja terveydenhuolto. Nämä ovat lapsiköyhyyden ja lasten sosiaalisen syrjäytymisen kokonaisvaltaisen torjunnan tärkeitä osatekijöitä.

10. on tyytyväinen (Unicefin tuella ja teknisellä avustuksella toteutettuun) lapsitakuun kolmanteen kokeiluvaiheeseen sekä siihen, että kaikki jäsenvaltiot ovat esittäneet lapsitakuuta koskevan kansallisen toimintasuunnitelman. Vaikka toimintasuunnitelmat ovat huomattavan erilaisia, niiden yhteisenä nimittäjänä on paikallisviranomaisten keskeinen rooli. Paikalliset hallintotasot ovat varhaiskasvatus-, sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen ja monien muiden keskeisten palvelujen perustavan tärkeitä hallinnoijia ja olennaisia myös tavoitteiden mitattavuuden, tietojen laadinnan ja keruun, hyvien käytäntöjen vaihdon, seurannan sekä lasten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden päätöksentekoon osallistumisen kannalta.

11. pitää valitettavana, että jotkin jäsenvaltiot toimittivat kansallisen suunnitelmansa lähes kaksi vuotta alkuperäisen määräajan jälkeen ja että toisissa jäsenvaltioissa ei ole edetty suunnitelman esittämisen jälkeen täytäntöönpanoon ja konkreettiseen toteutukseen. Komitea toivoo myös, että paikallisviranomaiset voivat kannustaa yhdessä EU:n toimielinten kanssa jäsenvaltioita toteuttamaan suunnitelmansa käytännössä, ja kehottaa Euroopan komissiota valvomaan tehokkaasti ja määrätietoisesti lapsitakuuseen liittyvien politiikkojen täytäntöönpanoa sekä erityisesti sitä, hyödynnetäänkö lapsiköyhyyden torjuntaan kohdennettuja ESR+:n varoja tehokkaasti ja johdonmukaisesti.

12. kehottaa Euroopan komissiota kasvattamaan aloitteeseen ESR+:sta varattavaa osuutta, jatkamaan hädänalaisille lapsille tarkoitettujen apupakettien rahoittamista ja tukemaan erityisesti paikallisviranomaisia kriisinhallinnassa, sillä covid-19-pandemiolla ja Ukrainan sodalla on mittavia seurauksia lasten ja perheiden kannalta.

Paikallisviranomaisten rooli lapsiköyhyyden torjunnassa ja lapsitakuun täytäntöönpanossa

13. katsoo, että EU:n toimielinten olisi huolehdittava komission kaavailemaa kahden vuoden välein tehtävää kansallisten lapsitakuuta koskevien suunnitelmien täytäntöönpanon seurantaa (maaliskuu 2024) silmällä pitäen siitä, että jäsenvaltioilla on tarvittavat resurssit, jotta ne voivat hoitaa lasten hyväksi investoimiseen liittyvän keskeisen tehtävän ja keskittyä kyseisten kansallisten suunnitelmien täytäntöönpanovaiheeseen ja paikallisviranomaisten keskeiseen rooliin. Tämä on erityisen tärkeää lähestyviä EU-vaaleja ajatellen.

14. toteaa paikallisviranomaisten olevan strategisessa asemassa, sillä ne ymmärtävät, mitkä paikalliset erityispiirteet aiheuttavat lapsiköyhyyttä niiden omissa yhteisöissä. Komitea kehottaa Euroopan komissiota, Euroopan parlamenttia, jäsenvaltioita ja paikallisviranomaisia tukemaan sellaisten paikallisten ja alueellisten lapsitakuuta koskevien toimintasuunnitelmien toteuttamista, joissa otetaan huomioon kunkin alueen ja yhteisön ominaispiirteet ja joiden avulla edistetään lasten sosiaalista osallisuutta ja pyritään tarjoamaan heikoimmassa asemassa oleville lapsille vähimmäispaketti keskeisiä palveluja varhaiskasvatuksesta ja kouluaterioista sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin.

15. katsoo, että lapsiköyhyyden torjunta edellyttää sen monitahoisten ja moninaisten syiden ymmärtämistä ja tämä puolestaan toimimista useilla tasoilla, paikallista kontekstia laajemmin. Onkin olennaisen tärkeää, että käytettävissä on yksityiskohtaista tietoa köyhyyden esiintymisestä eri alueilla, jotta resurssit ja tuki pystytään kohdentamaan asianmukaisesti ja unionin toimintastrategioita voidaan toteuttaa käytännössä.

16. kannattaa monitasoista ja hajautettua hallintomallia, jossa otetaan huomioon toissijaisuusperiaate ja kunnioitetaan kansallisen tason toimivaltuuksia sekä annetaan paikallisviranomaisille päätöksentekijöinä yhä aktiivisempi rooli resurssien hallinnoinnissa ja tehokkaan sosiaali-, terveys- ja koulutuspolitiikan suunnittelussa, erityisesti kun pyritään vastaamaan suoraan lasten tarpeisiin.

17. toivoo, että julkisten palvelujen tarjonnassa edistettäisiin paikallistason yhteistyötä ja kumppanuuksia, julkisessa vastuussa olevien elinten valvonnassa toteutettavat julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudet mukaan lukien, jotta palveluja olisi yhä paremmin saatavilla ja ne vastaisivat tarkemmin lapsiväestön tarpeita. Komitea korostaa tarvetta tarjota paikallishallinnon henkilöstölle jatkuvaa koulutusta ja tukea lapsia koskevien ohjelmien täytäntöönpanon tehostamiseksi ja tarvittavan osaamisen kehittämiseksi.

18. kehottaa tekemään lasten hyväksi tarkoitettujen EU:n rahastovarojen suorasta hyödyntämisestä paikallisviranomaisille helpompaa menettelyä yksinkertaistamalla ja hallinnollista taakkaa keventämällä. Komitea pitää tärkeänä, että paikallisviranomaiset voivat osallistua menopäätösten tekemiseen ja aloitteiden täytäntöönpanoon erityisesti Euroopan sosiaalirahasto plussan mutta myös teknisen tuen välineen ja NextGenerationEU-välineen osalta.

19. katsoo, että paikallisviranomaisille tulee tarjota enemmän lapsipolitiikkoihin liittyvää teknistä apua. Apua voidaan antaa hyvien paikallisten ja alueellisten käytäntöjen vaihdon sekä valmiuksien kehittämisen ja seurantatoimien muodossa. Teknistä apua voitaisiin rahoittaa Euroopan sosiaalirahastosta, ja sen ensisijaisena tavoitteena olisi oltava eurooppalaisten parhaiden käytäntöjen kokoaminen verkkoon sellaisten paikallisviranomaisten ja alueiden saataville, joiden valmiudet ja osaaminen ovat heikommalla tasolla mutta jotka haluavat kohdentaa resursseja lapsipolitiikkoihin ja erityisesti varhaiskasvatukseen.

20. kehottaa kiinnittämään EU:n ja jäsenvaltioiden ohjelmissa jatkuvasti huomiota siihen, että investoidaan lapsille tarkoitettujen palvelujen kehittämiseen ja niiden laadun parantamiseen syrjäisillä alueilla ja erityisesti seuduilla, joilla väestökadon riski on suurempi. Kyseisissä ohjelmissa tulee myös lisätä tähän liittyvää koordinoitua.

Tärkeimmät haasteet ja toimet

21. painottaa eurooppalaisen lapsitakuun yhteydessä mainituista eri palveluista paikallisviranomaisten suoraan hallinnoimia palveluja, joita ovat esimerkiksi lasten hoito, kasvatusta ja esiopetus (joissakin jäsenvaltioissa suoraan osana koulutusjärjestelmää) sekä ravitsemukseen ja terveyteen liittyvät palvelut. Komitea katsoo, että paras tapa antaa Euroopassa asuville lapsille yhtäläiset mahdollisuudet on asettaa tavoitteeksi, että paikallisviranomaiset takaavat heille yleisesti maksuttomien keskeisten vähimmäispalvelujen paketin, joka pitää sisällään lastenhoitopalvelut, kohtuuhintaisen, laadukkaan ja heikommista lähtökohdista tuleville lapsille maksuttoman kouluruoan sekä asianmukaisen terveydenhuoltojärjestelmän. Komitea muistuttaa kuitenkin tällaisten palvelujen takaamisen merkittävistä taloudellisista vaikutuksista.

22. pitää strategisen tärkeänä etenkin investointeja, joiden avulla pyritään lisäämään koulutuspalvelujen tarjontaa ja tekemään niistä kaikille Euroopassa asuville lapsille maksuttomia (tai kohtuuhintaisia, jos maksuttomuus ei ole mahdollista), jotta voidaan saavuttaa Barcelonan tavoite (50 prosentin yleinen kattavuus vuoteen 2030 mennessä) ja vähentää erityisesti eriarvoisuutta koulutuksen saatavuudessa kiinnittäen erityistä huomiota heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja pyrkien torjumaan koulutusköyhyyttä.

23. pitää ensiarvoisen tärkeänä taata mahdollisuus terveelliseen, kunnolliseen ja laadukkaaseen ravintoon tarjoamalla kaikille Euroopassa asuville lapsille kouluateria sekä tunnustaa kohtuuhintainen (heikommista lähtökohdista tuleville lapsille maksuton) kouluruoka kaikkiin 0–6-vuotiaille ja alemmalla perusasteella 6–11-vuotiaille tarjottaviin koulutuspalveluihin kiinteästi kuuluvaksi ja yleiseksi oikeudeksi.

24. katsoo, että on keskeistä lisätä lasten fyysisen ja mielenterveyden edistämiseen kohdennettuja investointeja toteuttamalla ohjelmia, joissa ei keskitytä yksinomaan terveyteen vaan jotka ulottuvat myös urheiluun ja virkistystoimintaan – etenkin sellaiseen, johon vammaiset lapset voivat osallistua.

25. pitää ensisijaisen tärkeänä, että terveydenhuollossa pyritään vastaamaan osallistavasti ja kohdennetusti vammaisten lasten ja vammaisia perheenjäseniä käsittävien perheiden erityishaasteisiin. Etenkin vammaisten lasten tulee voida osallistua ja saada palveluja, perhetukea ja koulutusta. Tämä on tärkeää myös paikallisviranomaisille, joilta yhä useammin pyydetään apua mutta joilla ei useinkaan ole tarvittavia välineitä ja resursseja keskeisten oikeuksien takaamiseksi.

26. huomauttaa, että on tärkeää kiinnittää huomiota tiettyihin erityisryhmiin, kuten vailla oikeudellista asemaa tai vakituista asuntoa oleviin lapsiin, vähemmistöihin kuuluviin lapsiin, vaihtoehtoisten hoitojärjestelyjen piirissä oleviin lapsiin, vammaisiin lapsiin, pakolaislapsiin tai maahanmuuttajataustaisiin lapsiin, ja tukea näitä ryhmiä. Lisäksi tulee toteuttaa kohdennettuja toimenpiteitä raja-alueilla haavoittuvassa asemassa olevien lasten auttamiseksi ja tukea paikallisviranomaisia pakolaislasten vastaanottopalvelujen koordinoinnissa.

Osallistuminen ja osallistaminen

27. kehottaa vahvistamaan nuorten ja koko väestön osallistumisen mahdollistavia välineitä, jotta saataisiin lisättyä tietämystä lapsen oikeuksista sekä lasten ja nuorten kattavaa osallistumista yhteiskunnalliseen elämään ja lapsipolitiikan muotoiluun. Tätä varten olisi tehostettava ja laajennettava paikallisviranomaisten, oppilaitosten, kansalaisyhteiskunnan sekä lasten ja nuorten edustajien välistä vuoropuhelua, jotta voidaan varmistaa, että lapset saavat äänensä kuuluviin heitä koskevan päätöksenteon kaikissa vaiheissa.

28. kannattaa Euroopan parlamentin ehdotusta alkaa nimetä Euroopan kulttuuripääkaupungin mallin mukaisesti Euroopan lasten pääkaupunkeja, joiden yhteydessä kiinnitettäisiin huomiota erityisesti lapsiin, heidän oikeuksiinsa ja demokraattisen osallistumisen mahdollisuuksiin. Samalla vahvistettaisiin, että lasten oikeuksia ja hyvinvointia on tärkeää edistää alue- ja paikallistasolla, ja tunnustettaisiin Euroopan kulttuuripääkaupungin kaltaisten aloitteiden saavutukset kulttuurivaihdon ja kehityksen edistämiseksi.

29. korostaa tarvetta järjestää lapsen oikeuksia koskevia tiedotuskampanjoita ja koulutusaloitteita EU:n taloudellisella ja logistisella tuella. Viestintätoimia ja -strategioita tulee vahvistaa.

30. tiedostaa eurooppalaisen lapsitakuun ja nuorisotakuun täydentävän toisiaan ja kehottaa jäsenvaltioita varmistamaan, että köyhydentorjuntapolitiikat ja aktiiviset työmarkkinapolitiikat ovat keskenään johdonmukaisia ja synergisiä ja kattavat koko elämänkaaren lapsuudesta aikuisuuteen.

31. kehottaa jäsenvaltioita osallistamaan kaikki asiaankuuluvat sidosryhmät kansallisten toimintasuunnitelmien toteuttamiseen ja täytäntöönpanoon. Lapsitakuuta koskevia paikallisia suunnitelmia on tuettava vahvoilla paikallisilla kumppanuuksilla, joihin osallistuu palveluja tarjoavia julkisia tahoja sekä muita paikallisyhteisön toimijoita, kuten vanhempia, kouluja ja yksityisen sektorin toimijoita.

32. pitää olennaisen tärkeänä kutsua paikalliset toimijat mukaan myös tarveanalyysi- ja seurantavaiheeseen, sillä valtakunnalliset ja alueelliset kyselytutkimukset lapsiköyhyydestä ja lasten sosiaalisesta syrjäytymisestä ja elämänlaadusta eivät mm. otosten pienuuden vuoksi välttämättä tarjoa tyhjentävää tietoa paikallistason tilanteesta.

33. korostaa, että seurannan tehostamiseksi Euroopan komission ja jäsenvaltioiden tulee julkaista jatkuvasti ajantasaista tietoa erityisesti lapsitakuun täytäntöönpanon seuranta- ja arviointi-indikaattoreiden määrittelyyn liittyvästä sosiaalisen suojelun komitean ja sen indikaattoriyöryhmän työstä ja saavutetuista tuloksista.

Bryssel 18. huhtikuuta 2024.

Puheenjohtaja
Euroopan talous- ja sosiaaliskomitean
Vasco ALVES CORDEIRO